

Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΔΑΚΗ*

Αναδιφώντας το χθες 88 Στο Σχολείο της κυρίας Αμαλίας (III)

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΟΝ
www
ΑΜΑΛΙΑΣ ΜΑΝΟΥΣΑΚΗ
www
ΕΝ ΡΕΘΥΜΝΗ
www
(Όδος Έλισάβετ αριθ. 20)
(Οικία ευρύχωρος μετά μικρού κήπου).

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΟΝ
ΑΜΑΛΙΑΣ ΖΑΝΝΙΔΑΚΗ
Έν Ρεθύμνη Όδος Όλγας αριθ. 49

Η Διεύθυνσις του Εκπαιδευτηρίου τούτου διαρρήσκει επί των Σχολίων
Επιστημονικόν δε τινος ενός τούτου παρά των δεινών συμπληρών των,
καταθέτω γνωστόν τοις ενδιαφερομένοις ότι οι εγγραφαι άρχονται από της
1ης Σεπτεμβρίου το δε μαθητήν από της 15ης του ίδιου. Είς τήν τμή-
μα του Νηπιαγωγείου εγγραφόνται εις πέναν έποχών του έτους με δι-
δάκτρα άνωθεν 5 εκατ. μόνον, υποχρεωτικά από του μηνός της εγγραφ.,
έως μέχρι του τέλους του σχ. έτους. Είς δε τήν Δευτερίαν με άδεια
υποχρεωτικά επί 10 μόνων από 5 Δραχμ. μέχρις 8 άναλόγως της τάξεως.
Οι έπιθυμούντες να εγγραφούν τα τέσσα των εις τας τάξεις του Δι-
μοτικού παρακαλούνται να δηλώσωνται τούτο τή Διευθύνσει του Εκπαιδευ-
τηρίου μέχρι της 10 Σεπτεμβρίου, όσα πολλάκις τούτο δε συστήθη άν
δεν εγγραφώνται εις αείτω ταύλας 8 μήνας.
Έν Ρεθύμνη τή 20 Αύγουστου 1909
Η Διεύθυνσις
Αμαλία Κ. Ζαννιδάκη

Από το 1909 στεγάστηκε σε ιδιόκτητη διώροφη κατοικία, που διέθετε μεγάλο κήπο και πηγάδι, στο κέντρο της πόλης, στην πάροδο της τότε οδού Όλγας, της σημερινής Τσουδερών. Ο αριθμός των νηπίων ήταν κατά μέσο όρο μικρότερος των 20. Για παράδειγμα, το 1910 είχε 13, το 1918 26, το 1920 22, το 1927 9, το 1931 19 και το 1938 14 νήπια.

Μετά τις ευχές για υγεία και προκοπή το νέο έτος, θα συνεχίσουμε με την εισήγηση του συντάκτη της στήλης στην εκδήλωση της 12^{ης} Οκτωβρίου 2018 για το σχολείο «Αθηνά».
...Από το φθινόπωρο του 1899 μέχρι και τον Ιούνιο του 1901 η **Αμαλία Μανουσακή** ίδρυσε και λειτουργούσε με το ίδιο προσωπικό το δικό της, πια, ιδιωτικό, νηπιαγωγείο. Η οικονομική ένδεια, όμως, της εποχής, φαίνεται ότι καταδικάσε και την προσπάθεια αυτή. Η Μανουσακή το διέλυσε και προτίμησε να διοριστεί δασκάλα στα Περιβόλια, από το 1901 μέχρι το 1903. Στη συνέχεια τοποθετήθηκε στο Μουσουλμανικό Παρθεναγωγείο Ρεθύμνου και υπηρέτησε εκεί ως υποδιευθύντρια μέχρι το 1905.

Τότε ζήτησε και μετατέθηκε στο Ατσιπόπουλο, όπου και υπηρέτησε μέχρι το τέλος Ιουνίου του 1906, οπότε υπέβαλε παραίτηση για να νυμφευτεί τον **Κωνσταντίνο Ζαννιδάκη** από τον Κάστελλο Ρεθύμνου, τον Ιούλιο του ίδιου έτους. Ταυτόχρονα υπέβαλε αίτηση για άδεια ίδρυσης νέου ιδιωτικού εκπαιδευτηρίου -αδιαίρετου δημοτικού σχολείου με προσαρτημένο νηπιαγωγείο-, η οποία της χορηγήθηκε στις 4 Σεπτεμβρίου 1906. Το εκπαιδευτήριο αυτό διηύθυνε μέχρι το θάνατό της, το έτος 1947.

Λειτουργούσε με το όνομα «Αθηνά» και στεγαζόταν τα τρία πρώτα χρόνια στο οικήμα με τον αριθμό 20 της τότε οδού Ελισάβετ (σήμερα Δασκαλογιάννη). Ήταν η οικία της αείμνηστης **Μαρίας Τσιριμονάκη**, απέναντι από την Παλιά Εφορεία.

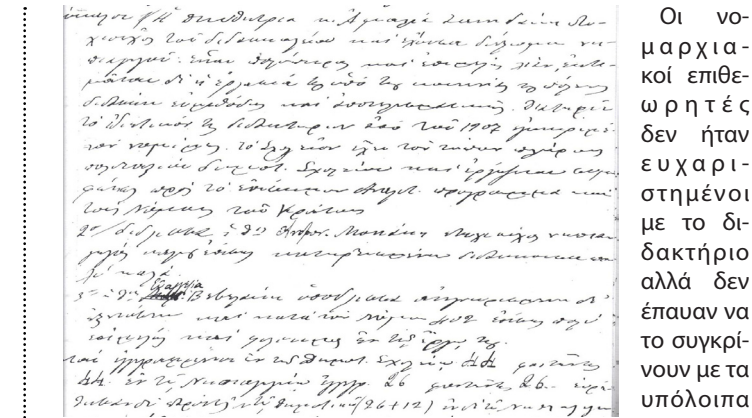
Μεγαλύτερος ήταν οπωσδήποτε ο αριθμός των μαθητών των έξι τάξεων του δημοτικού σχολείου, το οποίο μέχρι και τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο λειτουργούσε ως διτάξιο, με δύο δηλαδή δασκάλες. Κατά περιόδους, ιδιαίτερα μετά τον Πόλεμο, λειτουργούσε και ως τετρατάξιο, οι δύο πρώτες τάξεις δηλαδή αυτοτελείς, με μία δασκάλα η καθεμιά, ενώ η τρίτη συνδιδασκόταν με την τετάρτη, και η πέμπτη με την έκτη τάξη. Δεν έλειψαν και περιόδους λειτουργίας τους ως εξετατίου.

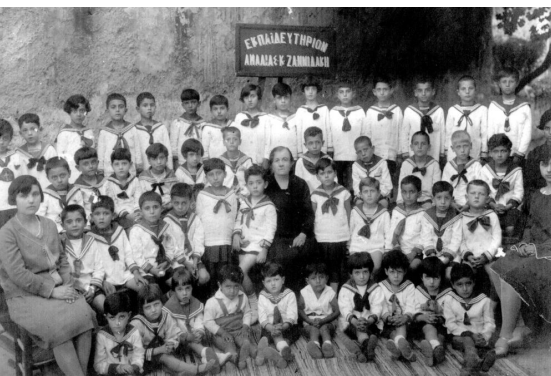
Για όσους δεν γνωρίζουν την τοπογραφία του, το διδακτήριο, που σήμερα διασώζεται ενσωματωμένο στο «Peri Boutique Hotel», διέθετε εκτεταμένη αυλή στα βόρεια, νότια και ανατολικά του. Οι τελευταίοι ιδιοκτήτες και μαθητήριον, που έμεναν ορθοί πίσω από την πόρτα, όταν δεν μπορούσαν να αντισταθούν στον πειρασμό να τα γευτούν!

Οι νομαρχιακοί επιθεωρητές δεν ήταν ευχαριστημένοι με το διδακτήριο αλλά δεν έπαυαν να το συγκρίνουν με τα υπόλοιπα διδακτήρια της περιφέρειάς τους: «... ουχί ήταν εν σχέσει με τα λοιπά δημοσία διδακτήρια είναι ανεκτόν». Ο επιθεωρητής **Παναγιώτης Μπέλακας** σημείωνε κατά την επιθεώρησή του νηπιαγωγείου, στις 3 Ιουνίου 1916: «Και είναι μεν αληθές ότι και το σχολείον τούτο ως και παν άλλον ιδιωτικό σχολείον δεν είναι απηλλαγμένον των συμπαρομαρτωτών κακών, οφειλώ όμως να ομολογήσω ότι η αξιέπαινος προσπάθεια της διευθυντριας απήλλαξε αυτό πολλών ελλείψεων...». Το διδακτήριο έδειχνε ακόμη χειρότερο τις επόμενες δεκαετίες, οπότε ανεγέρθησαν τα επιφανή εκπαιδευτήρια του 2^{ου} και 3^{ου} δημοτικού σχολείου, αλλά και των γυμνασίων, αρρένων και θηλέων.

Οι φωτογραφίες των μαθητών με τους εκπαιδευτικούς τους πραγματοποιούνταν συνήθως -αλλά όχι πάντα, όπως στη φωτογραφία- στη νωτική αυλή, στον τοίχο που έβλεπε προς τον ναό της Αγίας Βαρβάρας, Τυπική της διαδικασίας φωτογράφισης, πέραν της τοποθέτησης των μαθητών κατά τάξεις και καθ' ύψος, ήταν η χρησιμοποίηση κουρελούδων για το γονάτιο των νηπίων, τα οποία καταλάμβαναν πάντα την πρώτη θέση.

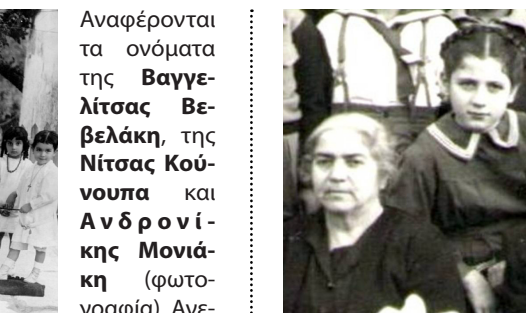
Οι φωτογραφίες των μαθητών με τους εκπαιδευτικούς τους πραγματοποιούνταν συνήθως -αλλά όχι πάντα, όπως στη φωτογραφία- στη νωτική αυλή, στον τοίχο που έβλεπε προς τον ναό της Αγίας Βαρβάρας, Τυπική της διαδικασίας φωτογράφισης, πέραν της τοποθέτησης των μαθητών κατά τάξεις και καθ' ύψος, ήταν η χρησιμοποίηση κουρελούδων για το γονάτιο των νηπίων, τα οποία καταλάμβαναν πάντα την πρώτη θέση.

Μαρίας Τσιριμονάκη. «Σπουδαίος παράγοντας της ζωής του σχολείου στην ποιότητα της εργασίας στον τομέα της μάθησης, ήταν οι συνεργάτισσες της κυρία Αμαλίας, το προσωπικό του σχολείου, που το διάλεγε πάντα με μεγάλη προσοχή και το παρακολουθούσε από κοντά. Στη μακροχρόνια λειτουργία του σχολείου αναφέρονται μερικά ονόματα, χωρίς να υπάρχει κανένας κατάλογος που να αναφέρει τα ονόματα όλων όσων δούλεψαν «υπό την εποπτεία» της κυρίας Αμαλίας.

Αναφέρονται τα ονόματα της **Βαγγελίτσας Βεβελάκη**, της **Νίτσας Κούνουπα** και **Ανδρονίκης Μονιάκη** (φωτογραφία). Ανεξίτηλες αναμνήσεις σε πολλές σειρές παιδιών άφησε η εξαιρετική -όχι διπλωματούχος αλλά ταλαντούχος- δασκάλα, την οποία η ίδια κυρία Αμαλία είχε εκπαιδεύσει, η αλθρομένητη **Μαγδαληνή Σχοινά**. Κατά το σχολικό έτος 1933-34 υπηρέτησε σ' αυτό η **Μαρία Τρανταλίδη** που μόλις είχε πάρει το πτυχίο της από το Αρόακιο με άριστα. Η κυρία Αμαλία της παρέδωσε τις τάξεις Γ', Δ', Ε' και Στ', -η ίδια συνήθιζε να κρατεί για τον εαυτό της τη Β' τάξη- χωρίς ποτέ να παρέμβει στη διδακτική διαδικασία.

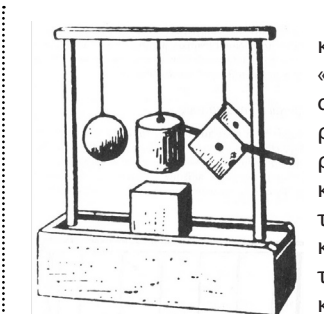

Αναφέρονται τα ονόματα της **Βαγγελίτσας Βεβελάκη**, της **Νίτσας Κούνουπα** και **Ανδρονίκης Μονιάκη** (φωτογραφία). Ανεξίτηλες αναμνήσεις σε πολλές σειρές παιδιών άφησε η εξαιρετική -όχι διπλωματούχος αλλά ταλαντούχος- δασκάλα, την οποία η ίδια κυρία Αμαλία είχε εκπαιδεύσει, η αλθρομένητη **Μαγδαληνή Σχοινά**. Κατά το σχολικό έτος 1933-34 υπηρέτησε σ' αυτό η **Μαρία Τρανταλίδη** που μόλις είχε πάρει το πτυχίο της από το Αρόακιο με άριστα. Η κυρία Αμαλία της παρέδωσε τις τάξεις Γ', Δ', Ε' και Στ', -η ίδια συνήθιζε να κρατεί για τον εαυτό της τη Β' τάξη- χωρίς ποτέ να παρέμβει στη διδακτική διαδικασία.

Εν τω μεταξύ, καθώς η ίδια είχε αρχίσει να κουράζεται και η υγεία της είχε κλονιστεί, προσέλαβε τη συνταξιούχη δασκάλα **Μαρία Γκαγκαουδάκη** (φωτογραφία) και την κόρη της **Ευαγγελία** στη θέση της νηπιαγωγού. Ήταν εκείνη που μετά το θάνατο της κυρίας Αμαλίας -συνέβη το Σεπτέμβριο του 1947- ανέλαβε τη διεύθυνση του Σχολείου και έτσι μπόρεσε να συνεχίσει την πορεία του το ιστορικό πλέον σχολείου, με πλήρη πρόγραμμα». Αυτά αναφέρει η **Μαρία Τσιριμονάκη** και εμείς προσθέτουμε ότι ένα απόηχο, οπωσδήποτε, της νέας διεύθυνσης υπήρξε η συμμετοχή εν πομπή των μαθητών του σχολείου, ακόμη και των νηπίων, στη νεκρώσιμη ακολουθία της διευθύντριας του Σχολείου το 1947. Μερικοί από αυτούς αναφέρονται μέχρι σήμερα με οργή τα συναισθήματα που τους κατέκλυσαν, όταν αντίκρισαν το αλλοιωμένο από τον πόνο λείψανό της και το προσκύνησαν στον μητροπολιτικό ναό.

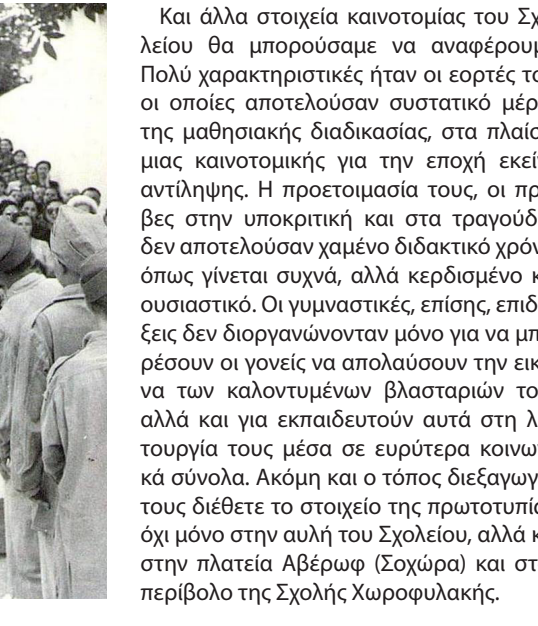
Όμως σταδιακά η **Μαρία Γκαγκαουδάκη** έδωσε νέα πνοή στο Σχολείο, μέχρι το 1955 που αποχώρησε. Τότε οι τρεις γιοι και κληρονόμοι της κυρίας Αμαλίας κάλεσαν την **Μαρία Τρανταλίδου-Πορτάλιου** (φωτογραφία) να αναλάβει τα ηνία. Εκείνη με τη σειρά της μπόρεσε να του δώσει μια τελευταία έκλαμψη, την οποία θυμούνται ανεξίτηλα πολλοί από τους παρευρισκόμενους.

Το Σχολείο διέθετε αρκετά εποπτικά μέσα -τα «φρεβελιανά δώρα»- αλλά και αναγνωστήριο, αριθμητήριο, σειρές εικόνων θρησκευτικών, ιστορικών, μαθηματικών, φυσιγνωστικών και γεωγραφικών. Διέθετε, μάλιστα, και σημαντική για τα μέτρα της εποχής βιβλιοθήκη, από την οποία -υποθέτω- ότι προέρχονται τα βιβλία «Πραγματεία περί του Φρεβελιανού συστήματος» (1885), «Ολίγα τινά περί του Φρεδερίκου Φροβέλ κατά την εορτήν της εκατονταετηρίδος των γενεθλίων αυτού της 9/21 Απριλίου 1882», (1885) και «Υπόμνημα περί των Εκπαιδευτικών Νομοσχεδίων του έτους 1914», (1914) της Λασκαρίδου, που βρίσκονται σήμερα στην κατοχή της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης του Ρεθύμνου (τα δύο πρώτα συσταχμένα).

Και άλλα στοιχεία καινοτομίας του Σχολείου θα μπορούσαμε να αναφέρουμε. Πολύ χαρακτηριστικές ήταν οι εορτές του, οι οποίες αποτελούσαν συστατικό μέρος της μαθησιακής διαδικασίας, στα πλαίσια μιας καινοτομικής για την εποχή εκείνη αντίληψης. Η προετοιμασία τους, οι πρόβες στην υποκριτική και στα τραγούδια, δεν αποτελούσαν χαμένο διδακτικό χρόνο, όπως γίνεται συχνά, αλλά κερδοφόρο και ουσιαστικό. Οι γυμναστικές, επίσης, επιδείξεις δεν διοργανώνονταν μόνο για να μωρέσουν οι γονείς να απολαύσουν την εκόνη των καλοντυμένων βασιτασίων τους αλλά και για εκπαιδευτούν αυτά στη λειτουργία τους μέσα σε ευρύτερα κοινωνικά σύνολα. Ακόμη και ο τόπος διεξαγωγής τους διέθετε το στοιχείο της πρωτοτυπίας: όχι μόνο στην αυλή του Σχολείου, αλλά και στην πλατεία Αβέρωφ (Σοχώρα) και στον περίβολο της Σχολής Χωροφυλακής.

Όσο για τις εκδρομές του Σχολείου, αυτές πραγματοποιούνταν στον Άγιο Νικόλαο, στον Κουμπέ, στον Φλοίσβο και στον Εβλιγιά. Γράφει ο αείμνηστος **Μιχάλης Παπαδόκης (Δάνδολος)**: «...Παρ' όλο που ο Κουμπές μιάς έφευγε μακρύτερα και χρειαζόταν να περπατήσουμε περισσότερο μέχρι να φθάσουμε εκεί, εμάς μας άρεσε πιο καλά, γιατί εκτός από τα ανάβαθα τότε νερά του είχε και την Τρόμπα του με το δροσερό νερό, που πηγαίναμε, πίναμε και παίζαμε. Μαθητής Δημοτικού, στο ιδιωτικό εκπαιδευτήριο «Αθηνά», με διευθύντρια την **Μαρία Πορτάλιου**, σπάλι εκεί πηγαίναμε εκδρομή ή στην Αγία Φωτεινή που είναι στο ύψος της «Δεσποτικής Κολύμβιας». Κι ακόμη μακρύτερα όμως πραγματοποιούνταν εκδρομές, όπως στο Αλμπάνη το Μετόχι, ακόμη και στις Καλύβες, με το φορτηγό του **Αντρέα Μπενάκη**, όταν ο γιος του **Γιώργος** φοιτούσε στο Σχολείο.

Τελειώνοντας θα μου επιτρέψετε να αναφέρω τιμητικά, σε αλφαβητική σειρά, τα ονόματα τεσσάρων δεκάδων εκπαιδευτικών του Σχολείου που μπόρεσα να συγκεντρώσω. Ασφαλώς θα έχω παραλείψει κάμποσα, δυστυχώς όμως τα αρχεία του Σχολείου λανθάνει, γι' αυτό και ζητώ τη βοήθειά σας στη συμπλήρωση του καταλόγου. Σ' αυτά τα ονόματα προσθέστε, παρακαλώ, κι εκείνο της παιδόνμου **κυρίας Ειρήνης**, την οποία δεν ξεχνούν οι αμέσως μεταπολεμικοί μαθητές του Σχολείου.

Αστρινάκη	Βεβελάκη Ευαγγελία
Βεβελάκη Μαλβίνα	Βενιεράκη-Σιγανού
Βιδιά-Μπαγουράκη Αθηνά	Γκαγκαουδάκη Ευαγγελία
Γκαγκαουδάκη Μαρία	Δρουλιόσκου-Θωμαδάκη Ασπασία
Κατσανδρεδάκη Τασία	Κιαγιάδου-Ρεμπίη Άννα
Κούνουπα Ελένη	Κούνουπα Ευαγγελία
Κυριαντάκη-Παπουτσιδάκη Άννα	Λαμπάκη Ελευθερία
Λεωνιδάκη-Βαρούχα Αγάπη	Λιοδάκη-Καλλέργη Ελένη
Μανουσελή Αλίκη	Μεϊμάρη-Ζαμπετάκη Βάσω
Μεϊμάρη-Σηλιανάκη Καίτη	Μονιάκη Ανδρονίκη
Μουντριανάκη-Τζαγκαράκη Άννα	Μπρικάκη-Παγκάλου Νίκη
Μυγιάκη-Λέκκα Μαρία	Ορφανίδου Ευαγγελία
Παπαβασιλείου Δέσπω	Περάκη Γίτσα
Πορτάλιου Μαρία	Ριτσάτου Ελένη
Σαριδάκη-Αλεξανδράκη Δέσποινα	Σπανουδάκη Αθηνά
Σπαντιδάκη-Ζαμπετάκη Ευγενία	Σπυριδάκη Ευαγγελία
Συριανόγλου	Σχοινά-Καπετανάκη Μαγδαληνή
Σχοινά Ελένη	Τζανιάδου Ευαγγελία
Τρανταλίδη Μαρία	Χατζιδάκη Αικατερίνη
Χριστοδούλου Βέτα	

* Ο Χάρης Στρατιδάκης είναι Δρ Παιδαγωγικής-ιστορικός ερευνητής-συγγραφέας | strharis@yahoo.gr, 2831055031